

Leon Bok (1965) is gespecialiseerd in begraafplaatsen, kerkhoven en grafmonumenten. Hij is in 1993 afgestudeerd aan de Rijksuniversiteit van Groningen op het onderwerp "behoud van funerair erfgoed in Nederland". Als adviseur voor de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed heeft hij in het verleden bijgedragen aan de beschrijving en waardering van begraafplaatsen en heeft hij een methode opgesteld voor de zorg en instandhouding van historische en beschermde begraafplaatsen. Naast auteur van verschillende boeken en talloze artikelen schrijft Bok ook met regelmaat voor de website www.dodenakkers.nl. In 2008 heeft hij zijn eigen bureau opgericht voor advisering over het behoud en de instandhouding van historische begraafplaatsen.

© 2006 Leon Bok

Niet dagelijks, maar wel vaak, heb ik als medewerker bij de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten te maken met begraafplaatsen, kerkhoven, grafmonumenten en alles wat daarmee samenhangt. Daarbij loop je van alles tegen het lijf, soms verrassend, soms triest of juist grappig, maar ook leerzaam. Dan bedoel ik niet alleen voor mezelf, maar ook voor degenen die ik tegenkom. Het woord "funerair" roept vaak al gelijk vragen op. "Fun-wat"?? Tja en dan uitleggen dat het afkomstig is uit het Latijn en vergelijkbaar is met het Engelse "funeral" en dat het woord alles samenvat wat te maken heeft met begraven en begraafplaatsen. Na die hindernis genomen te hebben volgt vaak de vraag waarom een begraafplaats of grafmonument nou beschermd wordt. De uitleg hangt sterk af van de plek waar het om gaat. Funerair erfgoed kan om verschillende redenen beschermd worden, bijvoorbeeld vanwege de aanleg, soms ook vanwege de ligging in het landschap. Vaak gaat het om de samenhang van grafmonumenten of gebouwen in context tot de aanleg en is alles beschermd omdat het bijvoorbeeld zeldzaam is of een gaaf voorbeeld van het denken over de dood in een bepaalde tijd. Vaker zijn losse grafmonumenten beschermd, ook al zijn sommige nog zo vervallen. Na gewezen te hebben op materiaal, vormen en de symboliek is ook die hindernis genomen en volgt vaak een instemmende knik als teken van begrip.

De vraag die dan volgt is wat moeilijker te beantwoorden: wie betaalt de restauratie of het onderhoud van dat monument? Soms verwacht men dat ik een zak geld meeneem want het restaureren of beheren van monumentale begraafplaatsen kost veel geld! Het antwoord dat ik kan geven is vaak logisch: de eigenaar is primair verantwoordelijk, zoals ook een huis door de bewoner in goede staat wordt gehouden. Dat er voor bijzondere ingrepen subsidies mogelijk zijn, is dan het vervolg op het antwoord. Daar waar het goedkoper is om een grafmonument op te ruimen dan het te behouden, heeft de overheid een rol om bij te kunnen dragen aan het behoud vanuit het oogpunt van monumentenzorg. Het restaureren van een groot natuurstenen grafmonument kan zomaar tienduizenden euro's kosten. Om dit restaureren mogelijk te maken zijn er subsidiemogelijkheden, zoals het nieuwe Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten (BRIM). De nadruk ligt daarbij, zoals al uit de naam blijkt, op instandhouding. Maar er zijn meer mogelijkheden dan alleen subsidie.

Hergebruik is bijvoorbeeld zo'n mogelijkheid. Dat roept vaak veel vragen op, maar de praktijk leert dat steeds meer begraafplaatsen overgaan op hergebruik van graf en grafmonument. Het gebruik van oude kelders of graven betekent dat de karakteristiek van een begraafplaats minder snel aangetast wordt en de nieuwe rechthebbende investeert in het beheer van het grafmonument. Winst voor twee partijen. Het is ook mogelijk om de rechten van een graf over te schrijven op naam van een lokale monumentenclub. Zij zijn dan als rechthebbende onderhoudsplichtig. Hoewel er dan vaak niet meer begraven wordt, blijft het monument in goede staat en draagt de monumentenclub de kosten van het recht, waardoor er in de financiële administratie van de begraafplaats geen al te grote gaten vallen.

Vaak volgen er veel meer vragen, maar de drie belangrijkste heb ik hier even genoemd. Alles wat ik zo weer opsteek en zie, probeer ik ook elders weer door te vertellen, zodat men er van kan profiteren. Hopelijk lukt dat een beetje en draagt het bij aan het behoud van het funerair erfgoed in Nederland.